

DOI: 10.33270/05257004.15

УДК 328.185(477)+342.9+343.1

МИРОНЕЦЬ Юрій*

доктор філософії в галузі права, начальник відділу інформаційно-технічного забезпечення Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9492-2061>

Адміністративна відповідальність за лобіювання в Україні: порівняльно-правовий аналіз

Анотація. У статті комплексно досліджено адміністративно-правові засади лобіювання в Україні з акцентом на його значенні як інструменту легітимного впливу суб'єктів бізнесу та громадянського суспільства на процеси нормотворення і формування державної політики. Обґрунтовано, що лобіювання є невіддільним атрибутом демократичної правової держави, оскільки сприяє прозорості, підзвітності та передбачуваності публічних рішень. Здійснено детальний аналіз положень Закону України «Про лобіювання» 2024 року та нормативно-правових актів, спрямованих на його реалізацію, зокрема Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання, а також статей Кодексу України про адміністративні правопорушення, що встановлюють відповідальність за незаконне здійснення лобіювання. Особливо досліджено правовий статус учасників лобістської діяльності: лобіста як суб'єкта представництва комерційних інтересів, бенефіціара як ініціатора лобістської діяльності та органу державної влади або місцевого самоврядування як об'єкта лобіювання. Висвітлено їхні права та обов'язки, порядок взаємодії, а також правові обмеження, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів, недоброчесного впливу й корупційних ризиків. Визначено роль Реєстру прозорості як ключового інструменту забезпечення публічності, відкритості та контролю за діяльністю лобістів. Проаналізовано систему адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері лобіювання, включно зі здійсненням лобіювання особою, яка не набула статусу суб'єкта лобіювання, або статус якої припинено чи зупинено, а також неподанням або несвоєчасним поданням звітів до Реєстру прозорості. Наголошено, що така система спрямована на забезпечення правової визначеності, прозорості діяльності та недопущення перетворення лобіювання на механізм тіньового впливу на державні інституції. Здійснено порівняльно-правовий огляд міжнародних моделей регулювання лобіювання, зокрема в США, Канаді, Австралії та державах-членах ЄС. Визначено, що українські підходи загалом відповідають світовим демократичним стандартам, проте потребують подальшого вдосконалення в напрямках посилення ефективності державного контролю, розширення механізмів прозорості та підвищення превентивного компонента правового регулювання. Сформовано висновок, що етичне й ефективне регулювання лобіювання в Україні сприятиме зміцненню довіри до публічної влади, розвитку демократії участі та мінімізації корупційних ризиків у процесі ухвалення державних рішень.

Ключові слова: лобіювання; адміністративна відповідальність; корупційні ризики; правове регулювання; публічна політика; міжнародний досвід.

Історія статті:

Отримано: 26.08.2025

Переглянуто: 29.09.2025

Прийнято: 30.10.2025

Рекомендоване посилання:

Миронець Ю. Адміністративна відповідальність за лобіювання в Україні: порівняльно-правовий аналіз. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 150–159. DOI: 10.33270/05257004.15

*Відповідальний автор

Вступ

Лобіювання як інститут взаємодії бізнесових структур, громадянського суспільства та органів державної влади поступово набуває статусу ключового механізму впливу на формування публічної політики, що відповідає демократичним принципам участі громадян у процесах ухвалення рішень. У науковому дискурсі лобізм розглядають як правове, соціально-політичне та економічне явище, що має як конструктивний потенціал, так і ризики зловживань. Науковці звертають увагу на подвійність природи лобіювання як здатність одночасно бути чинником ефективності державних рішень і джерелом корупційних загроз (Kravchuk, 2022; Voloshyn, & Mustafaieva, 2023). На думку С. С. Бондар (2020), лобізм є інструментом впливу на владні інститути, формуючи альтернативні центри ухвалення рішень, а Р. І. Євченко (2022) акцентує на його багатомірності та залежності від легітимації через прозорість.

У світовому контексті питання прозорості, доступу до інформації та довіри суспільства до влади є ключовими критеріями доброчесного лобіювання. Емпіричні дослідження доводять, що чітка регуляція та відкритість взаємодії між державою і групами інтересів підвищують інституційну довіру та запобігають корупційним практикам (Bitonti et al., 2025; Laboutková, Šimral, & Vymětal, 2025).

Проблеми інституціоналізації лобіювання в Україні репрезентовано в працях В. С. Лисюка (2022), О. О. Одінцової (2010), В. О. Олексенка (2017) та В. Ф. Загурської-Антонюк (2020). Закордонний та український досвід правового врегулювання порівнюють О. Г. Козинець і А. О. Новомилинець (2023), а також А. О. Мартішцева та Ю. О. Врещ (2020). Значну увагу міжнародним моделям приділяють А. В. Стельмах (2023), В. І. Чорнописький (2021) та М. Коновалова (2021), що дає змогу сформулювати порівняльно-правову основу. Реформи регулятивних підходів у країнах ЄС ґрунтовно описують Mamontova (2021) та Kostiusenko (2024), які демонструють переваги відкритих реєстрів лобістів і жорсткої системи звітності. Попри значну кількість праць, присвячених аналізу концептуальних засад лобіювання та порівнянню законодавчого досвіду закордонних країн, низка важливих аспектів і далі потребує наукової уваги.

Після ухвалення Закону України «Про лобіювання» від 23 лютого 2024 року № 3606-IX виникла необхідність формування прозорого механізму врегулювання лобіювання в державі. У сучасних дослідженнях залишаються недостатньо висвітленими питання адміністративної відповідальності за порушення правил лобіювання після набуття чинності цим законом, а також нема системного аналізу вимог

Національного агентства з питань запобігання корупції щодо звітності та реєстрації в Реєстрі прозорості. Саме ці аспекти становлять предмет цього дослідження¹.

Матеріали та методи

Методологічною основою дослідження є комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових, спеціально-правових і міждисциплінарних підходів, які забезпечили системність і доказовість у вивченні правового регулювання лобіювання та його практичного застосування в Україні. Емпіричну базу становлять положення Закону України «Про лобіювання», підзаконні нормативно-правові акти, а також офіційні дані Національного агентства з питань запобігання корупції щодо Реєстру прозорості.

Для забезпечення об'єктивності висновків застосовано такі методи: *діалектичний метод* – для виявлення закономірностей розвитку правового регулювання лобіювання в Україні та у світовій практиці; *порівняльно-правовий метод* – для зіставлення підходів України, США, країн ЄС та інших держав щодо регулювання лобіювання; *системно-структурний метод* – для визначення місця інституту лобіювання в системі публічного управління та державного контролю; *догматичний метод* – для уточнення змісту понять «лобіювання», «реєстр прозорості», «конфлікт інтересів»; *метод узагальнення* – для виявлення прогалин у правозастосуванні та формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавчого і процедурного регулювання лобіювання.

Результати й обговорення

У контексті інституційного зміцнення української державності та поступової інтеграції до європейського правового простору питання нормативного визначення лобіювання набуває актуальності. Прозорість взаємодії органів державної влади з приватними інтересами є одним із базових індикаторів демократичності державного управління, формує суспільну довіру до владних інституцій і забезпечує передбачуваність та ефективність політичних рішень (Bitonti et al., 2025; Срепач, 2024). Саме на цьому етапі розвитку держави законодавче врегулювання лобіювання перестає бути лише теоретичною концепцією й трансформується в реальний інструмент впливу на публічну політику (Kostiusenko, 2024).

Ухвалення 23 лютого 2024 року Закону України «Про лобіювання» (далі – Закон) стало початком формування комплексної та системно впорядкованої моделі взаємодії приватних і публічних інтересів у процесі вироблення

¹ Про лобіювання : Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>

державної політики. Нормативне закріплення цього інституту не лише заповнило прогалину у вітчизняному правовому полі, а й означило перехід до практик, притаманних розвиненим демократичним системам (Strikha et al., 2021). Важливо, що Закон передбачає поетапний механізм імплементації, у центрі якого – створення та функціонування Реєстру прозорості, без якого принципи відкритості та підзвітності залишалися б декларативними. Саме запровадження цього інструменту забезпечує можливість ідентифікації учасників процесу, контроль за їхньою діяльністю та встановлення належних стандартів комунікації між суб'єктами лобіювання та органами державної влади (Laboutková, Šimral, & Vymětal, 2025). Такий підхід спрямований на формування передумов для реальної, а не формальної імплементації законодавчих вимог, що охоплює адаптацію державних органів до нової моделі взаємодії, уніфікацію процедур, розвиток інституційної спроможності та налагодження механізмів моніторингу, які мають забезпечити відповідність лобістської практики принципам прозорості, доброчесності й недопущення конфлікту інтересів.

Незважаючи на закріплення базових принципів, впровадження лобіювання в український політико-правовий простір має певні ризики. Без належного контролю та відповідальності воно може перетворитися на механізм тіньового впливу, недоброчесного просування приватних інтересів або легалізованих корупційних практик (Voloshyn, & Mustafaieva, 2022). Тому особливо важливо забезпечити ефективний державний контроль, належний порядок реєстрації учасників у Реєстрі прозорості та встановити дієві заходи відповідальності за порушення правил.

У цьому контексті наочним показником поступової імплементації законодавства та формування прозорого середовища лобістської діяльності є кількість зареєстрованих суб'єктів. Станом на 11 грудня 2025 року в Реєстрі прозорості зареєстровано 122 суб'єкти лобіювання. Це свідчить про поступове формування прозорого середовища лобістської діяльності, що відповідає європейським стандартам відкритості та доброчесності державного управління¹.

Лобіста визначають як фізичну особу, яка здійснює лобіювання і має право представляти комерційні інтереси власні або бенефіціара. Закон встановлює, що лобіст може використовувати лише законні методи лобіювання, отримувати від клієнта інформацію, необхідну для ефективного виконання своїх функцій, а також надавати йому відомості щодо предмета лобіювання. Лобіст має право взаємодіяти з представниками органів державної влади та місцевого самоврядування,

подавати аналітичні матеріали до проєктів нормативно-правових актів, ініціювати їх розроблення та бути зазначеним у списку авторів, а також поширювати у засобах масової інформації чи інтернеті інформацію про здійснюване лобіювання та його предмет. З метою забезпечення прозорості діяльності лобіст зобов'язаний дотримуватися норм Закону та Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання, уникати конфлікту інтересів, інформувати об'єкт лобіювання про факт здійснення лобіювання та не вводити його в оману, своєчасно подавати достовірну інформацію до Реєстру прозорості, припиняти неправомірне лобіювання, утримуватися від надання неправомірної вигоди та здійснювати розрахунки з клієнтом лише в безготівковій формі, не використовуючи заборонені джерела фінансування².

Об'єктом лобіювання, відповідно до Закону, є органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їх посадові особи. Для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків законодавець визначив права та обов'язки об'єктів лобіювання. Вони мають право отримувати від лобіста достовірну інформацію про його діяльність, мету та предмет лобіювання, а також про комерційні інтереси, які він представляє. Крім того, об'єкт лобіювання має право ознайомлюватися з аналітичними матеріалами та висновками, підготовленими лобістом, та повідомляти Національне агентство з питань запобігання корупції про факти лобіювання осіб, які не набули статусу лобіста. Водночас об'єкт лобіювання зобов'язаний забезпечувати рівне та неупереджене ставлення до всіх суб'єктів лобіювання, сприяти їх законній діяльності, розглядати звернення лобістів та повідомляти їх про результати розгляду, інформувати НАЗК про можливі порушення законодавства, утримуватися від одержання неправомірної вигоди, вживати заходів щодо недопущення конфлікту інтересів у відносинах із лобістами відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та дотримуватися принципів лобіювання³.

Клієнт, або бенефіціар, – це особа, яка уклала договір про надання послуг з лобіювання з метою захисту або просування власних комерційних інтересів чи інтересів іншої особи. Клієнт має право ознайомлюватися з аналітичними матеріалами, підготовленими лобістом, наймати кількох лобістів, якщо це не суперечить умовам договору. Водночас він зобов'язаний надавати лобісту

² Про лобіювання : Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>; Про затвердження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання : постановка Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2024р. № 1128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1128-2024-%D0%BF>

³ Про лобіювання : Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>; Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>

¹ Реєстр прозорості : інформаційна платформа Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://transparency.nazk.gov.ua/home>

достовірні відомості та документи, необхідні для подання звітності до Реєстру прозорості, оплачувати послуги лише в безготівковій формі та без використання заборонених джерел фінансування, негайно повідомляти лобіста про обставини, які забороняють подальше лобіювання, а у разі здійснення лобіювання в інтересах іншої особи – надати документи, що підтверджують згоду бенефіціара¹.

Упровадження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання, затверджених постановою КМУ № 1128 від 1 жовтня 2024 року, стало вагомим кроком у формалізації стандартів діяльності лобістів. Вони закріплюють принципи доброчесності, неупередженості та прозорості, а також встановлюють процедури запобігання конфлікту інтересів та недопущення корупційних ризиків. Конфлікт інтересів у сфері лобіювання визначають як суперечність між комерційними інтересами бенефіціарів, власними інтересами суб'єкта лобіювання та його професійними обов'язками, що може вплинути на неупередженість і об'єктивність ухвалення рішень. Часто він має латентний характер, виявляючись у прихованих мотиваціях лобіста, який прагне отримати особисту вигоду від певного рішення. Зокрема, типовою є ситуація, коли один лобіст одночасно представляє інтереси кількох бенефіціарів із протилежними комерційними цілями: ухвалення нормативно-правового акта може надати переваги одному з них і одночасно завдати шкоди іншому, що порушує принцип неупередженості та шкодить довірі до інституту лобіювання. Законодавець передбачає, що запобігання та врегулювання конфлікту інтересів має бути визначене в договорі лобіювання або в установчих документах неприбуткових організацій, що здійснюють лобістську діяльність без укладення договору².

Тож упровадження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання закріплює основні принципи доброчесності та прозорості, водночас створюючи чіткі механізми запобігання конфлікту інтересів і корупційних ризиків. Дотримання цих правил є передумовою легітимної та ефективної діяльності лобіста, оскільки лише етична поведінка дає змогу здійснювати вплив на процес ухвалення рішень без шкоди для об'єктивності та довіри до інституту лобіювання. У цьому контексті важливо розуміти, які конкретні дії та методи лобіювання визнають законними та спрямованими на легітимний вплив

на органи державної влади та місцевого самоврядування.

Законодавство визначає методами лобіювання конкретні дії лобіста під час здійснення його професійної діяльності, спрямованої на легітимний вплив на процес ухвалення рішень органами державної влади та місцевого самоврядування. Відповідно до частини 2 статті 7 Закону такими методами є: будь-яка пряма чи опосередкована комунікація з об'єктом лобіювання щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання; підготовка та розповсюдження реклами, пропозицій, програмних і позиційних документів, аналітичних матеріалів, результатів соціологічних та інших досліджень щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання, зокрема з використанням медіа або мережі Інтернет; участь у заходах щодо питань, пов'язаних з предметом лобіювання, з метою впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання; запрошення об'єкта лобіювання для участі в зустрічах, конференціях, заходах тощо; організація проведення публічних заходів, інформаційних кампаній, інших заходів, не заборонених законом, що пов'язані з предметом лобіювання; інші методи, не заборонені Конституцією України та законами України, які полягають у здійсненні суб'єктом лобіювання впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання щодо предмета лобіювання³.

Важливо підкреслити, що перелік методів лобіювання, закріплений у Законі, не є вичерпним. Це означає, що лобіст може використовувати будь-які інші методи, якщо вони прямо не заборонені Конституцією України та законами України. Такий підхід забезпечує гнучкість інституту лобіювання, даючи змогу адаптувати його до різних умов соціально-економічного розвитку, водночас зберігаючи принцип законності та прозорості.

Разом із правом на використання визначених методів лобіст має й обов'язки щодо утримання від дій, які можуть створити корупційні ризики або суперечити етичним нормам. Зокрема, суб'єкт лобіювання зобов'язаний утримуватися від пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди, а також уникати будь-яких дій, що можуть призвести до конфлікту інтересів, дискредитації лобістської діяльності або втрати довіри до органів державної влади. Дотримання цих норм є обов'язковою умовою легітимності лобіювання та запобігання перетворенню цього інституту на інструмент тіньового впливу чи незаконного збагачення.

Водночас прозоре лобіювання має не лише юридичний, а й превентивний характер. Етичні стандарти, закріплені в Правилах, зобов'язують суб'єкта лобіювання припиняти діяльність у разі виникнення обставин, що створюють конфлікт

¹ Про лобіювання: Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>

² Про лобіювання: Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>; Про затвердження Правил етичної поведінки суб'єктів лобіювання: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовт. 2024 р. № 1128. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1128-2024-%D0%BF>

³ Про лобіювання: Закон України від 23 лют. 2024 р. № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3606-20>

інтересів або порушують вимоги Закону. Вони передбачають, що лобіст діє лише в інтересах клієнта, надає достовірну інформацію щодо ходу лобіювання та зберігає конфіденційність отриманих даних. Дотримання етичних принципів сприяє формуванню довіри органів державної влади та громадськості до лобістської діяльності як легітимного інструменту участі в процесі ухвалення рішень, а також підвищує рівень відповідальності та професійної доброчесності серед лобістів.

З метою забезпечення контролю та дотримання цих вимог Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) затвердило Порядок здійснення моніторингу дотримання законодавства у сфері лобіювання, який регламентує процедуру моніторингу, підвищує правову визначеність, оптимізує процеси та забезпечує прозорість і підзвітність його результатів. Відповідний Наказ НАЗК від 3 жовтня 2025 року № 303/25, зареєстрований Міністерством юстиції України 17 жовтня 2025 року за № 1505/44911, набрав чинності 12 листопада 2025 року й став ключовим елементом механізму контролю за дотриманням вимог Закону України «Про лобіювання»¹.

Згідно з Порядком, моніторинг здійснюють у спосіб, чітко визначений законом, із чітким визначенням його початку та закінчення, строків проведення, джерел інформації для перевірки, а також рішень, що можуть бути ухвалені за результатами моніторингу. Важливою складовою Порядку є процедура розгляду та вимоги до повідомлень про можливі порушення законодавства у сфері лобіювання. Такі повідомлення мають містити ідентифікаційні дані заявника та суб'єкта лобіювання або особи, яка не набула статусу лобіста, фактичні дані щодо можливих ознак порушення, що підлягають перевірці, а також дату та підпис заявника. Повідомлення, оформлене з порушенням зазначених вимог, повертають заявнику протягом п'яти днів з дня надходження до НАЗК із відповідними роз'ясненнями щодо необхідних коректив².

Затвердження цього Порядку реалізує заходи, передбачені Дорожньою картою з питань верховенства права та Дорожньою картою з питань функціонування демократичних інститутів, схваленими у контексті виконання Україною зобов'язань, закріплених у переговорній рамці Європейського Союзу, та спрямоване на забезпечення належного рівня прозорості й підзвітності державних інститутів. У процесі розроблення Порядку НАЗК у серпні 2025 року

¹ Про затвердження Порядку здійснення моніторингу дотримання вимог законодавства з питань лобіювання : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 3 жовт. 2025 р. № 303/25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1505-25>

² Там само.

провело консультації з громадськістю, отримало висновок Громадської ради при Агентстві, а також погодило проєкт із заінтересованими органами, що свідчить про прагнення до відкритості процесу регламентації контролю за лобіюванням і залучення суспільних інституцій до оцінки його ефективності.

Отже, розроблення та впровадження Порядку НАЗК не лише реалізує міжнародні зобов'язання України у сфері верховенства права і належного функціонування демократичних інститутів, а й створює передумови для системного контролю за дотриманням норм лобіювання на державному рівні. У цьому контексті адміністративна відповідальність за порушення вимог законодавства про лобіювання є ключовим інструментом забезпечення законності, прозорості й підзвітності діяльності суб'єктів публічного представництва інтересів, інтегруючи принципи відкритості та участі громадськості в процесі регулювання. Такий підхід демонструє прагнення законодавця не лише формалізувати правила поведінки лобістів, а й запровадити дієві механізми запобігання зловживанню впливом і підвищенню довіри до інституцій державної влади.

Система адміністративної відповідальності за порушення норм лобіювання в Україні формує комплексний механізм правового регулювання взаємодії між суб'єктами публічного представництва інтересів та органами державної влади. Закріплення відповідних положень у Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), зокрема у статтях 188-46¹ та 188-46², засвідчує прагнення законодавця встановити багаторівневу модель реагування, яка враховує характер та повторність порушень. Норми КУпАП визначають коло осіб, що можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності, включно з тими, хто здійснює лобіювання без набуття відповідного статусу, суб'єктами, статус яких зупинено або припинено, а також фізичними особами й керівниками юридичних осіб, зареєстрованих у встановленому порядку як суб'єкти лобіювання³.

Особливу увагу законодавець приділяє регулюванню правомірності здійснення лобіювання, дотриманню обмежень щодо предмета лобіювання і джерел фінансування. Запровадження відповідальності за порушення цих правил спрямовано на мінімізацію корупційних ризиків, забезпечення прозорості процесів лобіювання та формування високих етичних стандартів у публічному представництві інтересів. Водночас законодавець регламентував обов'язки суб'єктів лобіювання щодо своєчасного та повного подання звітів до Реєстру прозорості, включно з

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

дотриманням процедур припинення або зупинення статусу лобіста, що створює правові механізми контролю за дотриманням законності та запобігання конфлікту інтересів¹.

Ключовим аспектом українського законодавства є інтеграція етичних та правових стандартів, що передбачає відповідальність не лише за формальні порушення, а й за дії, які можуть створювати ризики підриву довіри до процесу ухвалення рішень. Такий підхід сприяє розвитку правової культури та формуванню професійних стандартів у сфері публічного лобіювання, забезпечуючи прозорість і підзвітність органів державної влади.

Сукупно норми КУпАП та Закону України «Про лобіювання» створюють комплексну правову рамку, спрямовану на підтримку демократичних принципів, професійності суб'єктів лобістської діяльності та відкритості процедур ухвалення рішень, що відповідає сучасним європейським підходам до регулювання лобізму.

Після детального розгляду національного законодавства, прав і обов'язків лобістів, клієнтів та об'єктів лобіювання, а також правил етичної поведінки важливо оцінити інститут лобіювання в ширшому, міжнародному контексті. Лобізм у міжнародній науковій традиції розглядають як легальну, демократичну та необхідну форму представлення інтересів, що виконує важливі функції: забезпечує участь громадян у політиці; формує баланс інтересів; підвищує якість рішень; зменшує корупцію через прозорість; зміцнює інституції публічної влади (Kozhura, Shevchuk, & Vlasenko, 2025).

Досвід демократичних країн демонструє, що лобізм є не лише легальною, а й структурованою формою впливу на політику, що забезпечує баланс інтересів, підвищує якість ухвалення рішень та зміцнює інституції публічної влади. У світовій практиці існує низка класичних технологій лобізму, які реалізують через різні канали впливу на законодавчі та виконавчі органи влади. Пряме або insider-лобіювання передбачає безпосередню взаємодію з посадовцями та парламентарями через індивідуальні зустрічі, участь у слуханнях та комітетах, спільні робочі групи над законопроектами і внесення поправок через довірених депутатів. Indirect, або grassroots-лобіювання, передбачає мобілізацію громадськості для створення тиску на політиків, наприклад, через петиції, соціальні мережі, флешмоби чи публічні кампанії. Think-tank lobbying здійснюють через аналітичні центри, які готують готові рішення, дослідження та policy brief для політиків, забезпечуючи вплив «через знання». Coalition lobbying передбачає створення альянсів бізнесу,

НУО, профспілок та науковців навколо спільних цілей, що підвищує легітимність позицій та ефективність впливу. Нарешті, digital lobbying, або «лобізм у смартфоні», використовує соціальні мережі, таргетовану рекламу, big data та аналітику для персоналізованого впливу на законодавців і державні інституції (Lopushynskiy, Ostapiak, & Kushniriuk, 2024).

У багатьох сферах міжнародної діяльності поширюються нові лобістські технології, а цікавий порівняльний досвід законодавчого регулювання лобізму напрацьовано у США та країнах Європи.

Науковці звертають увагу на значні відмінності у ставленні до лобіювання в різних державах: у Франції його вважають незаконною діяльністю, в Італії – фактично не визнають, а в Індії ототожнюють з корупцією (Kozynets, & Novomlynets, 2023).

Особливо помітна роль лобізму в Сполучених Штатах Америки – країні з давніми й глибокими традиціями співпраці неурядового сектору та держави, оскільки лобіювання залишається фактично єдиним «прямим» каналом впливу громадських організацій на ухвалення державно-владних рішень. Саме тому в США лобізм є легалізованим політичним інститутом, а його інституційне забезпечення вже давно визнано найбільш досконалим у світі (Lopushynskiy, Ostapiak, & Kushniriuk, 2024).

За даними ресурсу OpenSecrets, кількість зареєстрованих федеральних лобістів у США (federal lobbyists) станом на 2024 рік становила приблизно 13 037 осіб. Протягом 2023 року на послуги лобізму в США витратили 4,26 млрд доларів, що вдвічі більше, ніж було, наприклад, у 2022 році. Лідерами серед замовників є фармацевтичні компанії, нафтовики, транспортні компанії, а також банки та різні фінансові установи².

Концептуальні й теоретичні засади лобістської діяльності, а також особливості її функціонування в інституційному середовищі ЄС та державах-членах ґрунтовно висвітлено в монографії С. Сокур (2020), де акцентовано на необхідності «створення нових шляхів доступу груп інтересів до процесу ухвалення рішень». У науковій літературі міжнародний лобізм розглядають як інструмент забезпечення представництва інтересів на глобальному рівні. Проте термінологічна невизначеність зберігається, що виявляється, зокрема, у спробах виокремлення категорії «іноземного лобіювання» в ширшій системі міжнародного впливу (Konovalova, 2021).

Також М. Коновалова (2021) слушно зазначає, що сучасний тренд у зовнішній діяльності держав, орієнтованій на взаємодію з міжнародними організаціями, полягає в зростанні ролі лобістських практик, які виходять за межі

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

² Lobbying Statistics and Trends in 2025 : Everything You Need to Know. URL: <https://columncontent.com/lobbying-statistics-trends/>

класичної дипломатії та дедалі частіше ґрунтуються на новітніх комунікативних засобах і формах впливу.

Науковці підкреслюють, що цивілізований лобізм ґрунтується на тріаді: 1) лобістська діяльність як об'єктивний феномен, існування якого не завжди залежить від наявності спеціального правового регулювання, що визначається соціокультурною специфікою держави; 2) досвід розвинених країн (США, Великої Британії, Японії, Німеччини, Австралії), де інститут лобізму інституціоналізовано та активно застосовується як у внутрішніх, так і у міжнародних процесах; 3) формування й розвиток інституту лобізму з урахуванням інтересів національної безпеки. Зауважено також, що імплементація закордонних моделей завжди потребує адаптації до історичних традицій, правової культури й ментальних особливостей конкретного суспільства (Yarovi, 2019). Водночас лобізм як соціальне явище неминуче взаємодіє з правовими та моральними нормами життєдіяльності держави.

Сучасні тенденції свідчать, що дослідження та практики лобіювання дедалі активніше переходять у мережеві структури цифрового суспільства. Це зумовлює потребу у виробленні нових моделей формування й розвитку лобізму, які базуються на інноваційних інформаційно-комунікативних технологіях та PR-інструментах міжнародної взаємодії.

Лобізм є динамічним явищем, яке трансформується під впливом суспільних і міжнародних змін. У цифрову епоху він функціонує як комунікативна PR-технологія, що забезпечує представництво, просування й захист групових інтересів через нові форми соціальних взаємодій. Ефективність лобістських інструментів можлива лише за умови їх практичної доцільності та наукового обґрунтування; інакше вони перетворюються на антитехнології, що унеможливають досягнення очікуваних результатів.

У контексті євроінтеграційних прагнень України легалізація лобістської діяльності має відповідати європейським стандартам. Недотримання цих вимог може негативно вплинути на інвестиційну привабливість держави, оскільки для іноземних інвесторів цивілізований лобізм є усталеною практикою представлення та узгодження інтересів з інституціями держави й громадянського суспільства.

Висновки

Проведене дослідження свідчить, що законодавче врегулювання лобіювання в Україні є надзвичайно актуальним та необхідним елементом формування сучасної демократичної правової держави. Лобіювання є легітимним інструментом участі громадян, бізнес-структур і громадських об'єднань у процесі вироблення державної політики, забезпечує баланс інтересів,

прозорість ухвалення рішень і запобігає тіншовим формам впливу.

Аналіз Закону України «Про лобіювання» та пов'язаних нормативно-правових актів, включно з Правилами етичної поведінки суб'єктів лобіювання та положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, демонструє системний підхід до регулювання лобістської діяльності. Визначення правового статусу ключових учасників процесу, таких як лобіст, бенефіціар й об'єкт лобіювання, створює чіткі межі взаємодії та закладає механізми запобігання конфлікту інтересів, недоброчесного впливу й корупційних ризиків. Створення та функціонування Реєстру прозорості слугує інструментом забезпечення відкритості, контролю та підзвітності лобістської діяльності, що відповідає світовим демократичним стандартам.

Особливу увагу слід приділити адміністративній відповідальності за порушення законодавства про лобіювання, яка передбачає комплексну систему реагування на діяльність осіб, що здійснюють лобіювання без набуття статусу суб'єкта, або не дотримуються вимог закону щодо подання звітності. Така система не лише зміцнює правову визначеність, а й створює превентивний механізм, що мінімізує ризики тіншового впливу та корупцію.

Порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду показує, що українське законодавство інтегрує провідні світові практики легітимного лобіювання, включно з прямим, непрямим, цифровим, коаліційним та аналітичним лобіюванням, водночас адаптуючи їх до національних правових, історичних та культурних особливостей. Досвід США, країн Європейського Союзу, Канади та Австралії свідчить, що структуроване й етичне регулювання лобіювання сприяє підвищенню якості державних рішень, балансу інтересів і зміцненню демократичних інститутів.

В умовах цифровізації суспільства та глобальної трансформації комунікаційних процесів особливо важливо забезпечити інноваційні підходи до лобістської діяльності, що базуються на інформаційно-комунікаційних технологіях і новітніх PR-інструментах. Це дає змогу забезпечити гнучкість інституту лобіювання, підвищити ефективність впливу на ухвалення рішень і водночас дотримуватися принципів законності, прозорості та етичності.

Отже, законодавче врегулювання лобіювання в Україні є стратегічно важливим кроком у розвитку демократичного правового поля, забезпеченні прозорості публічної політики та створенні ефективної системи взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Подальший розвиток цього інституту потребує вдосконалення механізмів контролю, розширення етичних норм і підвищення інституційної спроможності органів державної влади для забезпечення справді ефективного та етичного лобіювання.

References

- [1] Bitonti, A., Mugellini, G., Mariotti, C., Francoli, M., & Villeneuve, J.-P. (2025). Citizens and the public perception of lobbying: Do regulation and trust in political institutions make a difference? *Interest Groups & Advocacy*, 14, 270-297. DOI: 10.1057/s41309-025-00237-x
- [2] Bondar, S.S. (2020). Socio-philosophical aspects of the problem of lobbying in power structures. *Bulletin of Lviv University. Series "Philosophical and Political Studies"*, 30, 16-22. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2020_30_4
- [3] Chornopyskyi, V.I. (2021). Institutionalization of lobbying in Visegrad Group countries and their influence on European integration processes: lessons for Ukraine. *Bulletin of Lviv University. Series "Philosophical and Political Studies"*, 39, 157-163. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2021_39_22
- [4] Crepaz, M. (2024). Lobbying transparency and attitudes towards interest groups: A survey experiment. *Interest Groups & Advocacy*, 13, 546-568. DOI: 10.1057/s41309-024-00201-1
- [5] Konovalova, M. (2021). Issues of foreign lobbying in international relations. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 1(53), 12-14. DOI: 10.17721/1728-2292.2021/1-53/12-14
- [6] Kostiusko, O. (2024). The latest experience of statutory regulation of lobbying in Europe. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 29(2), 44-56. DOI: 10.56215/naia-herald/2.2024.44
- [7] Kozhura, L.O., Shevchuk, O.A., & Vlasenko, V.V. (2025). Institutionalization of lobbying in Ukraine: theoretical and legal foundations and models of implementation. *Analytical and comparative law*, 6, 76-80. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.1.11
- [8] Kozynets, O.H., & Novomlynets, A.O. (2023). Lobbying in politics: Foreign experience and Ukrainian realities. *Analytical-Comparative Law*, 1, 68-71. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.01.11
- [9] Kravchuk, V. (2022). Lobbying as a legal concept in a general theoretical perspective. *Current problems of law*, 4, 12-17. DOI: 10.35774/app2022.04.012
- [10] Laboutková, Š., Šimral, V., & Vymětal, P. (2025). Beyond lobbying regulation: The advantages of a broader approach to implementing and evaluating transparent lobbying rules. *Interest Groups & Advocacy*, 14, 194-218. DOI: 10.1057/s41309-025-00236-y
- [11] Lopushynskiy, I., Ostapiak, V., & Kushniriuk, S. (2024). Formation of ethical lobbying in the context of interaction between public authorities and civil society in Ukraine. *Public administration coordinates*, 1(2), 242-266. DOI: 10.62664/cpa.2024.01.11
- [12] Lysiuk, V.S. (2021). Institutionalization of Ukrainian lobbying as an economic phenomenon. *Academic notes of the University "KROK". Series "Economics"*, 2, 9-18. DOI: 10.31732/2663-2209-2021-62-9-18
- [13] Mamontova, E., Strikha, L., Vonsovykh, S., Voropayeva, T., Buryk, Z., & Baranova, O. (2021). The modern experience of lobbying interests in Europe. *Estudios Europeos de Administración*, 39(8). DOI: 10.25115/eea.v39i8.6203
- [14] Martishcheva, A.O., Vreshch, Yu.O., & Radchenko, O.A. (2020). Legal regulation of lobbying: foreign experience and prospects for Ukraine. *Internauka. Series "Legal Sciences"*, 5, 66-73. DOI: 10.25313/2520-2308-2020-5-6015
- [15] Odintsova, O.O. (2010). Creating a mechanism for legal regulation of lobbying in modern Ukraine. *Economics and law*, 3, 40-45. Retrieved from <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/521/469>
- [16] Oleksenko, V.O. (2017). Political lobbying in Ukraine in regulatory and security dimensions. *Bulletin of NTUU "KPI". Series "Political Science. Sociology. Law"*, 3/4(35/36), 24-27. Retrieved from <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/152709/151795>
- [17] Sokur, S.P. (2020). *Lobbying activities in the EU countries and institutions*. Kyiv: Feniks. Retrieved from <https://jurkniga.ua/contents/lobistska-diyalnist-u-krainakh-ta-institutsiyakh-ies.pdf>
- [18] Stelmakh, A.V. (2023). Theoretical foundations of defining lobbying as a basis for Ukraine's national security. *Public administration: concepts, paradigm, development, improvement*, 3, 66-77. DOI: 10.31470/2786-6246-2023-3-66-77
- [19] Voloshyn, Ye.H., & Mustafaieva, U.S. (2022). The phenomenon of lobbying and corruption in public administration. *Public Administration: Improvement and Development*, 10. DOI: 10.32702/2307-2156.2022.10.5
- [20] Yarovoi, T.S. (2019). Foreign experience of lobbying regulation: challenges of approximation and adaptation. *Law and public administration*, 4, 153-159. DOI: 10.32840/pdu.2019.4.23
- [21] Yevtsenko, R.I. (2022). The phenomenon of lobbying: Interpretation of its nature and models of activity organization. *International and Political Studies*, 35, 157-166. DOI: 10.18524/2707-5206.2022.35.263730
- [22] Zahurska-Antoniuk, V.F. (2020). Public administration of information and communication security and lobbying in Ukraine. *Investments: Practice and Experience*, 3, 110-114. DOI: 10.18524/2707-5206.2022.35.263730

Список використаних джерел

- [1] Bitonti A., Mugellini G., Mariotti C., Francoli M., Villeneuve J.-P. Citizens and the public perception of lobbying: do regulation and trust in political institutions make a difference? *Interest Groups & Advocacy*. 2025. Vol. 14. P. 270–297. DOI: 10.1057/s41309-025-00237-x
- [2] Бондар С. С. Соціально-філософські аспекти проблеми лобізму у владних структурах. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2020. Вип. 30. С. 16–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2020_30_4
- [3] Чернописький В. І. Інституціоналізація лобізму в країнах Вишеградської групи та вплив на євроінтеграційні процеси: досвід для України. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2021. Вип. 39. С. 157–163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2021_39_22
- [4] Срепаз М. Lobbying transparency and attitudes towards interest groups: a survey experiment. *Interest Groups & Advocacy*. 2024. Vol. 13. P. 546–568. DOI: 10.1057/s41309-024-00201-1
- [5] Коновалова М. Питання іноземного лобіювання в міжнародних відносинах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 1 (53). С. 12–14. DOI: 10.17721/1728-2292.2021/1-53/12-14
- [6] Kostyushko O. The latest experience of statutory regulation of lobbying in Europe. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 29. No. 2. P. 44–56. DOI: 10.56215/naia-herald/2.2024.44
- [7] Кожура Л. О., Шевчук О. А., Власенко В. В. Інституціоналізація лобізму в Україні: теоретико-правові засади та моделі імплементації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 76–80. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.1.11
- [8] Козинець О. Г., Новомлинець А. О. Лобізм у політиці: зарубіжний досвід та українські реалії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 68–71. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.01.11
- [9] Кравчук В. Лобіювання як правовий концепт у загально-теоретичному ракурсі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 4. С. 12–17. DOI: 10.35774/app2022.04.012
- [10] Laboutková Š., Šimral V., Vymětal P. Beyond lobbying regulation: the advantages of a broader approach to implementing and evaluating transparent lobbying rules. *Interest Groups & Advocacy*. 2025. Vol. 14. P. 194–218. DOI: 10.1057/s41309-025-00236-y
- [11] Лопушинський І., Остап'як В., Кушнірюк С. Становлення добросовісного лобіювання в контексті взаємодії публічної влади та громадянського суспільства в Україні. *Координати публічного управління*. 2024. № 1 (2). С. 242–266. DOI: 10.62664/cpa.2024.01.11
- [12] Лисюк В. С. Інституціоналізація українського лобізму як економічний феномен. *Вчені записки університету «КРОК». Серія «Економіка»*. 2021. Вип. 2. С. 9–18. DOI: 10.31732/2663-2209-2021-62-9-18
- [13] Mamontova E., Strikha L., Vonsovych S., Voropayeva T., Buryk Z., Baranova O. The Modern Experience of Lobbying Interests in Europe. *Estudios Europeos de Administración*. 2021. Vol. 39. No. 8. DOI: 10.25115/eea.v39i8.6203
- [14] Мартіщева А. О., Врещ Ю. О., Радченко О. А. Правове регулювання лобізму: досвід зарубіжних країн, перспективи для України. *Інтернаука. Серія «Юридичні науки»*. 2020. № 5. С. 66–73. DOI: 10.25313/2520-2308-2020-5-6015
- [15] Одінцова О. О. Створення механізму правового регулювання лобізму в сучасній Україні. *Економіка і право*. 2010. № 3. С. 40–45. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/521/469>
- [16] Олексенко В. О. Політичне лобіювання в Україні в нормативно-правовому та безпековому вимірах. *Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Політологія. Соціологія. Право»*. 2017. № 3/4 (35/36). С. 24–27. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/152709/151795>
- [17] Сокур С. П. Лобістська діяльність у країнах та інституціях ЄС : монографія. Київ : Фенікс, 2020. 256 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/lobistska-diyalnist-u-krainakh-ta-institutsiyakh-ies.pdf?srsId=AfmV0orm9y_ezTnJMIhRU-pxbeXd2Kf95XiKbnJDDHlrgodgS9_w3fi
- [18] Стельмах А. В. Теоретичні засади визначення поняття лобізму як основи державної безпеки України. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. Вип. 3. С. 66–77. DOI: 10.31470/2786-6246-2023-3-66-77
- [19] Волошин Є. Г., Мустафаєва У. С. Феномен лобізму та корупції у публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 10. DOI: 10.32702/2307-2156.2022.10.5
- [20] Яровой Т. С. Зарубіжний досвід регулювання лобізму: проблематика апроксимації та адаптації. *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 153–159. DOI: 10.32840/pdu.2019.4.23
- [21] Євченко Р. І. Феномен лобізму: інтерпретація природи і моделі організації діяльності. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 35. С. 157–166. DOI: 10.18524/2707–5206.2022.35.263730
- [22] Загурська-Антонюк В. Ф. Державне управління інформаційно-комунікативною безпекою та лобізм в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 110–114. DOI: 10.18524/2707–5206.2022.35.263730

MYRONETS Yurii

Doctor of Philosophy in Law, Head of the Information and Technical Support Department of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9492-2061>

Administrative Liability for Lobbying in Ukraine: a Comparative Legal Analysis

Abstract. The article provides a comprehensive study of the administrative and legal principles of lobbying in Ukraine, emphasizing its role as a legitimate instrument for business entities and civil society to influence the processes of lawmaking and the formation of public policy. It is argued that lobbying is an essential attribute of a democratic rule-of-law state, as it promotes transparency, accountability, and predictability in public decision-making. A detailed analysis is conducted of the provisions of the Law of Ukraine “On Lobbying” (2024) and regulatory legal acts aimed at its implementation, including the Rules of Ethical Conduct for lobbying subjects, as well as articles of the Code of Ukraine on Administrative Offenses establishing liability for illegal lobbying activities. The legal status of participants in lobbying activities is examined in detail: the lobbyist as a representative of commercial interests, the beneficiary as the initiator of lobbying activities, and public authorities or local self-government bodies as the objects of lobbying. Their rights and obligations, procedures of interaction, and legal restrictions aimed at preventing conflicts of interest, unethical influence, and corruption risks are explored. The role of the Transparency Register as a key instrument for ensuring publicity, openness, and control over lobbyists’ activities is highlighted. The system of administrative liability for violations in the field of lobbying is analyzed, including lobbying by individuals who have not acquired the status of a lobbying subject or whose status has been suspended or terminated, as well as the failure or untimely submission of reports to the Transparency Register. It is emphasized that this system is designed to ensure legal certainty, transparency of lobbying activities, and prevent lobbying from being transformed into a mechanism of shadow influence on state institutions. A comparative legal review of international models of lobbying regulation is carried out, including in the USA, Canada, Australia, and EU member states. It is concluded that the approaches introduced in Ukraine generally comply with global democratic standards but require further improvement in enhancing state control, expanding transparency mechanisms, and strengthening the preventive component of legal regulation. It is concluded that ethical and effective regulation of lobbying in Ukraine will contribute to strengthening public trust in government, developing participatory democracy, and minimizing corruption risks in public decision-making processes.

Keywords: lobbying; administrative liability; corruption risks; legal regulation; public policy; international experience.